
Humor, derű, komikum, irónia....

Afenti fogalmak meghatározásai többnyire abban az egyetlen észrevételben hozhatók közös nevezőre, hogy valamennyinek szoros kapcsolata van a nevetéssel. Ez a tapasztalat sokáig arra ösztönözte a kutatókat, hogy okozati összefüggést keressenek bizonyos lelki/fiziológiai állapotok és nyelvi/vizuális konstrukciók között, s miután a nevetetés technikái a művészetekben fejlődtek tökélyre, magának a humornak a forrását is az esztétikum világában keresték. Az újklasszicizmus és a romantika korában vált elméleti problémává: hogyan lehetséges, hogy a művészet – jóllehet a szép, a jó, az igaz és a szent egységének a felmutatását tekintve feladatának – helyet ad a rútynak, a gonosznak, a hamisnak és alpárian profánnak is. Az ellentmondást a komikum teóriája volt hivatva feloldani. Ahogy Kölcsey írta: „A komikumnak azért, hogy a maga nevét, mint esztétikai forma megérdemelje, arra kell törekednie, hogy a neveltséget megnevelje, hogy annak esztétikai karakter kölcsönözzen. Csak így gerjeszthet a neveltséges (mindamelllett is, hogy neveltségesnek lenni megmarad s gyakran neveltségesbé is lesz) esztétikai részvételt maga eránt. Részvétel és esztétikai részvétel közt pedig nagy a különbség.”

A Magyar Művészet mostani számának legtöbb írása a humor, a komikum esztétikai sajátosságait és lélektani hatásait tanulmányozza részint különböző korok és nemzeti kultúrák klasszikus alkotásainak „szűrőpróba szerű” elemzésével, részint – többek között Arisztotelész, a középkori gondolkodók, Shaftesbury, Montesquieu, Nietzsche, Freud vagy éppen Karinthy fejtegetésein keresztül – a művészi humor definiálásának elméleti kísérleteibe engedve bepillantást. Azoknak a kutatásoknak az eredményeit, amelyek a nevetés, a nevetetés, illetőleg a kinevetés hajlamának indítékait és törvényszerűségeit vizsgálják, a pszichológus Földi Rita vázolja fel, Kocsis Miklós és Kucsera Tamás Gergely záró-tanulmánya pedig a jog, a morál és a politikum nézőpontjából közelít tárgyunkhoz.

Több szerzőnk – Csuday Csaba, Pálfalvi Lajos, Alexa Károly, Szász Zsolt, Pálfi Ágnes, András Sándor – keres választ arra a kérdésre: hogyan függ össze a szépirodalomban és a színházművészetben az ironikus-szatirikus ábrázolás a korról, a nemzeti kultúrával és a politikummal. Két esszé – Ittész Mihály és Batta Andrásé – kutatja a zenei humor titkát, míg Jókai Mór, Tamás Ildikó és Bánki Éva írásai a groteszknak, az abszurdnak a művészet és a hétköznapi kommunikáció határán megjelenő minőségeit, illetőleg a nyelvi humor természetét vizsgálják.

Csikszentmihályi Róbert – P. Szabó Ernő által készített – portré-vázlatának és Gyulai Líviusz a karikatúráról szóló tanulmányának vizuális élményt nyújtó illusztrációi is a humor kiapadhatatlan forrásaiból nyерik művészi erejüket.